

58103

Opinia nt. zasadności nadania jednej z ulic w Lublinie patrona cichociemnego (cc) ppłk. Leonarda Zub-Zdanowicza ps. „Ząb”.

Nadanie jednej z ulic w Lublinie patrona cc ppłk. Leonarda Zub-Zdanowicza ps. „Ząb” uważam za jak najbardziej zasadne. L. Zub-Zdanowicz był jednym z 316 spadochroniarzy PSZ przeznaczonych w czasie II wojny światowej do misji w podziemnej armii. Swoją pracę wykonał z dużym poświęceniem i zaangażowaniem, walcząc z okupantami Rzeczypospolitej, czy to na polach bitew wojny 1939 r., czy w strukturach Narodowych Sił Zbrojnych jak również w kampanii norweskiej 1940 r., pod Narwikiem.

Ppłk Leonard Szczęsny Zub-Zdanowicz ps. „Dor”, „Szprung”, „Ząb” vel Leonard Makarewicz (1912-1982), ur. 6 listopada 1912 r. w Popowcach koło Starego Konstantinowa na Wołyniu, syn Melitona, ziemianina, dyrektora filii Lubelskiego Syndykatu Rolniczego w Opolu Lubelskim, i Marii z d. Juniewicz.

Absolwent Wydz. Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL, magister prawa (1935), podporucznik rez. kaw. ze starsz. 1 stycznia 1933 r. Pracował jako urzędnik Izby Skarbowej w Lublinie; W 1938 r. mianowany z-cą naczelnika Urzędu Skarbowego w Garwolinie.

15 września 1938 r. powołany do służby czynnej w Centrum Wyszkożenia Żandarmerii, pełnił służbę w 3 dywizji żandarmerii w Białymstoku. W kampanii wrześniowej 1939 r. był szefem bezpieczeństwa w sztabie 29 DP grodzieńskiej (Armia „Prusy”) i d-cą plutonu żandarmerii. Brał udział w walkach na całym szlaku działań dywizji, od Piotrkowa Trybunalskiego. Po odtworzeniu dywizji, od 13 września był szefem bezpieczeństwa XIII Brygady Piechoty płk. Wacława Szalewicza i d-cą XXIX plutonu żandarmerii polowej. Po kapitulacji 27 września na Zamojszczyźnie w okolicach Tereszpoła (II bitwa tomaszowska) Frontu Północnego dostał się do niewoli niemieckiej, z której zbiegł 28 września w Biłgoraju i przyłączył się do Grupy „Chełm” płk dypl. Władysława Płonki w okolicach Janowa Lubelskiego i wszedł w skład 1 Pułku Kawalerii KOP płk Feliksa Kopia; brał udział w walkach z Sowieciami. Po rozkazie wydanym 1 października w Momotach Górnych o poddaniu się Sowieciom, odmówił udania się do niewoli bolszewickiej i 10 października przedostał się do domu rodzinnego w Opolu Lubelskim. Tak uratował życie.

21 grudnia 1939 r. przekroczył granicę polsko-słowacką i przedostał się na Węgry, a później przybył do Francji (27 stycznia 1940). Przydzielony do Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich jako szef bezpieczeństwa i d-ca XV plutonu żandarmerii polowej. Od 24 kwietnia do 14 czerwca brał udział w kampanii norweskiej oraz w walkach pod Narwikiem.

W Wielkiej Brytanii, 1 września mianowany szefem bezpieczeństwa III BKS i d-cą XV plutonu żandarmerii polowej. W maju 1941 r. przesunięty do VIII BK – Oddz. Rozpoznawczy, następnie do I Brygady Spadochronowej. Po zgłoszeniu się do służby w kraju przeszedł przeszkolenie konspiracyjne ze specjalnością dywersji i zaprzysiężony 7 kwietnia 1942 r. Awansowany na porucznika z dn. 1 września 1942 r.

104

Po skoku (1/2 września 1942 r.) doznał złamania nogi i przekazany na melinę NSZ. Tam przebywał 2 tygodnie, później przewieziony do Warszawy, w dalszym ciągu był leczony. W październiku otrzymał formalny przydział na III Odcinek „Wachlarza” (Polesie), niezrealizowany.

Nie mając możliwości czynnej walki, w maju 1943 r. przeszedł do NSZ i 1 czerwca t.r. objął kierownictwo Akcji Specjalnej Okręgu Lublin NSZ. W lipcu otrzymał awans do stopnia rotmistrza. Głównym jego zadaniem było przejście zaczątku oddziału partyzanckiego, zorganizowanego pod Kraśnikiem, o kryptonimie „Aleksandrówka”, organizowanie nowych oddziałów i dowodzenie całością oraz likwidacja bandytów i komunistów jako agentów i zauszników Sowietów. W tym czasie napisał meldunek o przejściu do NSZ i przekazał go kpt. „Żmudzinowi” (Bolesław Kontrym).

W końcu czerwca wyjechał z Warszawy do Lasów Janowskich, 5 lipca 1943 r. dołączył do oddziału partyzanckiego NSZ ppor. „Stępa” (Henryk Figuro-Podhorski) koło m. Leśniczówka Brzoza i przejął dowodzenie. Występował pod pseudonimem „Ząb”. 9 sierpnia 1943 koło wsi Borów, w pow. kraśnickim wydał rozkaz o likwidacji wrogiego, komunistycznego oddziału „Słowika” (Stefan Skrzypek) Gwardii Ludowej im. Kilińskiego, który faktycznie podporządkowany był NKWD.

24 września 1943 r. rozgromił razem z oddziałem NOW „Ojca Jana” (por. Franciszek Przysiężniak) kompanię żandarmerii niemieckiej z Biłgoraja pod Ujściem, w wyniku czego zginął jej d-ca i kilkudziesięciu Niemców. W tym czasie kpt. „Żegota” (Tadeusz Sztumberk-Rychter) zdobył więzienie w Biłgoraju i uwolnił aresztowanych (m.in. prof. Ludwika Ehrlicha i ppor. Bolesława Usowa ps. „Konar”). Nie do końca skoordynowane współdziałanie oddziałów AK i NSZ odniosło jednak sukces.

14 listopada 1943 r. rtm. „Ząb” mianowany został d-cą 1 Pułku Legii Nadwiślańskiej NSZ, w skład którego weszły oddziały: ppor. „Stępa”, ppor. „Znicza” (Leon Cybulski), por. „Cichego” (Wacław Piotrowski). Maszerując w kierunku Lublina, 23 listopada zorganizował zasadzkę na szosie Gościeradów – Kraśnik, w wyniku której plutony por. „Białego” i ogn. „Lamparta” (Jan Wódz) rozbiły kolumnę niemiecką.

W marcu 1944 r., po podpisaniu umowy scaleniowej NSZ z AK, wykonał rozkaz d-cy Okręgu Lublin NSZ i zameldował się u kmdta Okręgu Lublin AK płk „Marcina” (Kazimierz Tumidajski) wraz z trzema podległymi oddziałami i oddał do jego dyspozycji. W tym czasie współdziałał z cc por. „Zaporą” (Hieronim Dekutowski).

Wobec koncentracji oddziałów NSZ, zdecydował się przejść w Kieleckie. 4 lipca 1944 r. razem z pchor. „Fala” (Maria Poray-Wybranowska) i „Jurandem” (Jurand Pluciński) został zatrzymany przez oddział AL „Górała” (Edward Szymański) w majątku Nikisiałka Mała koło Opatowa i po rozpoznaniu skazany na śmierć. W trakcie akcji żandarmerii niemieckiej udało mu się w zamieszaniu zbiec.

11 sierpnia d-ca Okręgu NSZ Kielce mjr „Olgierd Mirski” (NN) wydał rozkaz specjalny nr 3 o organizacji Brygady Świętokrzyskiej składającej się z dwóch pułków: 202 i 204.

Dowódcą brygady został mjr „Bohun” (Antoni Szacki), a szefem sztabu mianowano 19 sierpnia mjr. „Zęba” (awansowany w styczniu 1944). W czasie jego szefostwa stoczono do końca roku kilkanaście większych potyczek zarówno z Niemcami, jak i komunistami, m.in. pod Kurzelowem (20 sierpnia), Raszkowem (23 sierpnia), Fanisławicami (24 sierpnia), Zagnańskiem (28 sierpnia), Radoszycami (1 września), Rzębcem (8 września), Cacowem (20 września) i Węgrzynowem. W tym czasie brygada liczyła ok. 850 żołnierzy i przed wymarszem na zachód znajdowała się w rejonie Giebułtowa i Maciejowa, niedaleko Miechowa.

W związku ze styczniową ofensywą bolszewicką 1945 r., celem uniemożliwienia zagarnięcia przez Sowieców, 13 stycznia brygada wyruszyła na zachód i w nocy z 14/15 stycznia przeprawiła się przez Pilicę obsadzoną przez Niemców, w okolicy Żarnowca. Zawarto porozumienie z lokalnym d-cą niemieckiego frontu i uzyskano list polecający dla zapewnienia swobodnego marszu, jak również zapewnienie o nieagresji. Nie była to oczywiście współpraca z wrogiem, ale jedynie manewr taktyczny pozwalający uratować kilkaset istnień ludzkich od niechybnej niewoli i śmierci z rąk Sowieców. W Solcy brygada została zaatakowana przez czołgi sowieckie i od 16 stycznia kontynuowała marsz w kierunku Zawiercia. Pod miejscowością Koziegłowy przekroczyła linię frontu i przez Kamienicę, Koszęcin, Solarnię i Łaziska (19 stycznia) przekroczyła Odrę pomiędzy miejscowościami Otmęt i Krapkowice. Później przez Elgut, Feldheim koło Nysy, Kaubitz koło Ząbkowic Śląskich, Peterswald (Pieszycy), Seifersdorf przeszła do Kottwitz koło Arnau (Kubice) w pobliżu granicy Protektoratu Czech i Moraw.

20 lutego 1945 r. brygada została skierowana na teren Protektoratu Czech i Moraw, w kierunku południowo-wschodnim i 18 marca dotarła do Rozstani, gdzie kwaterowała do 13 kwietnia. Nawiązano kontakt z niepodległościowym czeskim ruchem podziemnym. 28 kwietnia osiągnięto Všekary pod Holýšovem na południowy zachód od Pilzna. W tym dniu została nawiązana łączność radiowa z 2 Dywizją wchodzącą w skład 3 Armii Amerykańskiej.

5 maja razem z brygadą uderzył na niemiecki obóz koncentracyjny kobiet pod Holýšovem. w którym więziono ponad 1250 osób, uwolniono ok. 700 więźniarek, m.in. 167 Polek. Wzięto do niewoli ok. 200 SS-manów i strażniczek. Spotkanie z pierwszym patroliem amerykańskim nastąpiło 6 maja 1945 r.

30 września zameldował się w II Korpusie we Włoszech i został przyjęty w stopniu rotmistrza do PSZ, otrzymując przydział do Centrum Wyszkożenia Broni Pancерnej. Od lipca do września 1946 r. był oficerem bezpieczeństwa Komendy Placu Bari. Później przybył do Wielkiej Brytanii i wstąpił do PKPR. Ukończył Szkołę Handlu Zagranicznego.

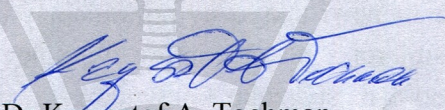
28 stycznia 1952 r. z rodziną wyemigrował do Stanów Zjednoczonych i pod koniec roku otrzymał pracę w Zakładach Sendzimir Precision Metals w Waterbury jako robotnik, a następnie inspektor pracy. Mianowany majorem PSZ przez NW gen. broni Władysława Andersa 21 marca 1957 r. ze starsz. Od 1 stycznia 1957 r. Okres jego pracy zawodowej to również i działalność społeczna na rzecz wolnej i niepodległej ojczyzny. Czynn timer uczestniczył w pracach Koła Spadochroniarzy, Kongresu Polonii Amerykańskiej, należał do niemal wszystkich organizacji polskich w Connecticut, m.in. Związku Narodowego Polskiego, Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej, Stowarzyszenia Polskich Kombatantów,

Towarzystwa Przyjaciół Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Instytutu im. Marszałka Piłsudskiego oraz był członkiem – założycielem Studium Spraw Polskich i szafarzem komunii świętej w kościele św. Stanisława Kostki w Waterbury, gdzie zmarł.

Odnaczony *Virtuti Militari* 5 kl., Krzyżem Walecznych i King's Medal for Courage in the Cause of Freedom. 13 czerwca 1993 r. w kościele parafialnym w Zwierzyńcu (pow. Zamość) z inicjatywy Obywatelskiego Stowarzyszenia „Ostoja” poświęcono mu tablicę pamiątkową.

Żonaty od 1945 r. z Marią, hr. z d. Poray-Wybranowska (1916-1994), sanitariuszką w 1 Pułku Legii Nadwiślańskiej NSZ, kpr. pchor. ps. „Fala”, odznaczoną m.in. Krzyżem Walecznych i Krzyżem Partyzanckim.

Podpułkownik Leonard Zub-Zdanowicz bardzo dobrze zasłużył się Niepodległej Rzeczypospolitej.

Dr Krzysztof A. Tochman

autor *Słownika biograficznego cichociemnych*